DIE UITDRUKKING 'al tîrā' IN DIE OU TESTAMENT

Die formule 'al tîrā' in prohibitiewe sin, kom in die Ou Testament, met inagneming van die lesing van die Septuagint in Gen. 28:13 en die van die Dooie See Jesajateks in Jes. 44:8, 90 keer voor, 48 maal in die masculine singulêre vorm, 11 keer in die feminine singulêre vorm en 31 maal masculinum pluralis. Die ontkenning 'al word in enkele gevalle verwissel met lō', die in die Dekaloog kenmerkende vorm van die goddelike verbod. Dit is die geval hoofsaaklik in Deuteronomium waar hierdie negatief vyfkeer voorkom nl. in Deut. 1:29, 3:22, 7:18, 29:1 en 31:8 en eenkeer kom dit voor in Eseg. 3:9, Ps. 91:5, Job 11:15. Dit word gerig tot 'n enkele persoon, tot Abraham, in Gen. 15:1:

Vrees nie, Abram, Ek is 'n skild vir jou, jou loon (is) baie groot, of na die lesing van die Sam. Pent.: jou loon vermeerder ek baie.

Tot Isak in Gen. 26:24:

Ek is die God van Abraham, jou vader,
Moenie vrees nie, want met jou is ek.

Tot Jakob in Gen. 46:3:

Ek is God, (*hā'ēl*), die God van jou vader,
moenie vrees om af te trek na Egipte toe nie.

Tot Ragel in Gen. 35:17:

Moenie vrees nie, ook hierdie keer het jy 'n seun.

Aan die vrou van *Pinhas* by haar sterfbed sê die vroue wat by haar staan (1 Sam. 4:20):

Moenie vrees nie, want jy het 'n seun gebaar.

Voorts word dit gerig tot 'n groep van persone, bv. aan Josef se broers Gen. 43:23: Toe antwoord hy, nl. die kontroleur van Josef se huishouding: Vrede vir julle! moenie vrees nie. In 2 Sam. 13:28 bemoedig Absalom sy dienaars met die woorde: Moenie vrees nie, . . . wees sterk en wees wakker, manne. In 2 Kon. 25:24 sê Gedalja aan Ismael c.s.: Wees nie bevrees vir die dienaars van die Chaldeërs nie, bly in die land en dien die koning van Babel. Dikwels word dit gerig aan die volk sonder bepaalde vokatief bv. Ex. 14:13: Toe sê Moses aan die volk: Moenie vrees nie, staan vas en aanskou die verlossing van Jahwe. In Deut. 31:6 lui dit: Wees sterk en vol moed, moenie vrees en moenie skrik vir hulle nie. In Jos. 10:25 bemoedig Josua die volk met hierdie woorde: Moenie vrees en moenie skrik nie, wees sterk en vol moed. In ander gevalle word dit gerig tot die volk wat bepaald aangespreek word by die naam, ditsy 'n bekende of minder bekende bv. Jes. 44:2: Moenie vrees nie, my kneg Jakob, en *Ješurun* wat ek verkies het. In Jes. 40:9 word Sion en Jerusalem opgeroep om die stem te verhef en om nie te vrees nie. In Jes. 41:14 lees ons: Moenie vrees nie, wurmpie Jakob, met die parallele uitdrukking *m'etēj jisrā'ēl*, volkie AV of klompie.¹ In Joël 2:21, 22 word aan die land en die diere gesê:

Moenie vrees nie, o land, juig en wees bly,
want Jahwe het groot dinge gedoen.

Moenie vrees nie, diere van die veld,
want groen word die weivelde van die steppe.

By nadere beskouing blyk dit dat die uitdrukkinge nog weer onderling verskil. 'n Hele aantal van die gevalle is gewone alledaagse gevalle, ons sou kan sê, profaan gebruik, waar dit slaan op bepaalde omstandighede om een of ander persoon te bemoedig, so bv. in 1 Sam. 28:13, waar Saul aan die dode-besweerster in Endor sê: Moenie vrees nie, wat sien jy? Nog 'n voorbeeld kry ons in 1 Kon. 17:13 waar Elia aan die weduwee by Sarfat sê: Moenie vrees nie, gaan en handel volgens jou woord. Mense neem dus die woord in die mond om ander wat in die nood is weer moed in te praat. Behalwe hier die profane gebruik vind ons dit ook as 'n woord van Jahwe wat in 'n oomblik van krisis gerig word tot een of ander persoon of tot die volk Israel in sy geheel. In die sin vorm dit dus 'n godsorakel of altans 'n deel van 'n Godspraak. In hierdie betekenis, dus '*al tirā'* in

die mond van God, kom die formule 38 keer voor, ons kan sê in byna die helfte van die gevalle wat ons aantref in die Ou Testament. Dit kom op 'n geleentheid tot Abraham, tot Isak, tweekeer (een hiervan Gen. 28:13 in die LXX-lesing) tot Jakob; in Gen. 21:17 kom dit tot Hagar, eenkeer aan Moses, driekeer aan Josua, 'n keer tot Gideon, eenkeer aan Elia, eenkeer aan Hiskia in 2 Kon. 19:6 met die parallele lesing in Jes. 37:6, eenkeer aan Jeremia by sy roeping as profeet, drie of welig tweekeer aan Esegïel in Hk. 2:6 en nog 'n keer in Eseg. 3:9. Die oorblywende gevalle word gerig tot die volk in die tyd van die eksiel en onmiddellik daarna met 'n moontlike enige uitsondering van Sef. 3:16 waar Sion aangespreek word: Moenie vrees nie, Sion, laat jou hande nie slap word nie. Dit is hier deel van 'n lied met 'n sterk eschatologiese inslag en maak, na die oordeel van Horst in HAT,² deel uit van 'n troonsbeklimmingslied.

Wanneer ons let op die verspreiding van die uitdrukking oor die verskillende Ou Testamentiese boeke dan blyk dit dat dit die veelvuldigste voorkom in Deuterojesaja, nie minder as tienkeer in die hoofstukke 40—55 nie, na Cap. 55 kom dit nie meer voor nie en in hoofstukke 1—39 van Jesaja slegs enkele kere. By die in Deuterojesaja voorkomende gevalle sou ons vier gevalle kan reken uit Jeremia, wat gespreek is uit die tyd na die val van Jerusalem nl. Jer. 30:10, Jer. 42:11 en Jer. 46:27, 28. Dit herinner sterk sowel na vorm as na inhoud aan die betreffende stukke in Jes. 40—55. Dit pas dus in die historiese omlysting waarbinne die Deuterojesajaanse uitsprake voorkom. Hierna volg Genesis waar die formule vierkeer verskyn, die LXX lesing bygereken; in Josua tref ons dit driekeer aan en in Esegïel viermaal. (In Eseg. 2:6, word dit in die A.V. slegs tweekeer weergegee teenoor die driekeer van die Massoretiese teks.)

Ons gaan nou oor tot die nadere ontleding van enkele van die Godspake, waarvan die *'al tîrā'* deel uitmaak, eerstens op dié, wat gerig word tot 'n enkele persoon.

Gen. 15:1.—Na hierdie gebeurtenisse het die woord van Jahwe geskied tot Abram in 'n gesig:

Vrees nie, Abram, Ek is 'n skild vir jou,
jou loon (is) baie groot.

Indien die *d^ebārîm* slaan op die gebeurtenisse in die onmiddellik voorafgaande hoofstuk, wat tog na alle waarskynlikheid die geval is, was Abram in nood, het selfs deel gehad aan 'n strafekspedisie en nou lyk dit of daar al is dit dan net tydelik 'n insinking ingetree het. Dan kom die woord van Jahwe tot hom in 'n gesig, blykens vs. 5 in die nag en wel in die volgende vorm. Na die inleidende *'al tîrā'*, word die ontmoedigde op sy naam genoem—Abram. Die dikwels elders voorkomende *Ki*, die Begründung, die redeaangewende *want* ontbreek hier, dit staan asindeties verbind. Dan kondig Jahwe hom aan as die *māgēn*, die skild vir Abram, 'n heel bekende uitdrukking of ons sou byna kan sê Godsnaam. Behalwe hier word dit van God ook in Deut. 33:29 gebruik, waar gesê word dat Jahwe die skild van die hulp van Israel of *Ješurun* is vgl. vs. 26. Opmerklik hier is dat

behalwe in Deut. 32 en 33 die naam *Ješurun* elders slegs voorkom in Jes. 44:2, waar Jakob of *Ješurun* opgewek word om nie te vrees nie. *Māgēn* as aanduiding vir God kom in die Psalms dikwels voor Ps. 3:4, 18:3, 31 met parallel in 2 Sam. 22:3, 31, 28:7, 33:20, 84:12, 115:9—11, 119:114, 144:2. Die benaming van God as *māgēn* was dus 'n bekende aanspreekvorm en hier kom Hy by Abram en stel hom bekend as sy skild. Na die bekendstelling kom die toesegging van loon, *sākār*, aan die toegesprokene as verdere opbeuring en bemoediging. Nou word in Jes. 40:10 Sion en Jerusalem opgeroep om die heil te verkondig en om nie te vrees nie en tegelyk verseker te word dat Jahwe se loon sy *sākār* by hom is. Ook hier is daar verband tussen die '*al tīrā*' en die *sākār* van Jahwe. Samevattend kan ons sê dat die orakel in hierdie geval bestaan uit vier elemente nl.:

1. Die opwekking '*al tīrā*'.
2. Die ontvanger word op sy naam toegespreek.
3. Jahwe dien hom aan as 'n reeds bekende. (cf. ook vs. 7.)
4. 'n Toesegging van verdere hulp, hier aangedui met *sākār*.

Dat die Godspraak onmiddellike uitwerking het op Abram blyk daaruit dat sodra hy dit verneem, hy as volg reageer, *māh-tittēn-lī*, wat sal u my gee?

Gen. 26:24.—Hier word die Godspraak gerig tot Isak. Vs. 24 lui En Jahwe het aan hom verskyn daardie nag en gesê:

Ek is die God van Abraham, jou vader,³
moenie vrees nie, want met jou is ek,
en ek sal jou seën en jou nageslag vermenigvuldig,
terwille van Abraham, my kneg.

Drie van die elemente van die vorige Godspraak vind ons hier terug nl. Jahwe dien hom hier aan as die bekende, hy is die God van sy vader, dan die opwekking '*al tīrā*' en die toesegging van verdere bystand en beloning in die vorm van seën en *vermeerdering van die nageslag*. Nuut is hier die uitdruklike versekering dat Jahwe met hom is, ingelei met die begründende *ki*, want met jou is ek. In hierdie orakel ontbreek die noeming van die naam wat ons in die vorige wel aangetref het. Die onmiddellike reaksie van Isak is dat hy daar 'n altaar bou en die naam van Jahwe aanroep.

Gen. 28:13.—Hier kom 'n orakel tot Jakob, eweas die vorige tot Abram en Isak ook in die nag. Vs. 13 lui—En kyk, Jahwe het voor hom (Jakob) (of moontlik bo hom d.w.s. die leer) gestaan en gesê: Ek is Jahwe, die God van Abraham, jou vader, en die God van Isak. Dan volg in die LXX-lesing *mē phobou*, die grond waarop jy lê, aan jou gee ek dit en aan jou nageslag. In vs. 15 waar die godspraak nog voortgaan lees ons: Kyk, ek is met jou. By nadere ontleding tref ons hier ook aan: Jahwe dien hom aan as die bekende, Hy is die God van Abraham en van Isak, dan volg die '*al tīrā*', daarna die toesegging dat die land eiendom van Jakob en sy nageslag sal wees, en die versekering dat Jahwe met hom sal wees.

Net soos in die vorige geval ontbreek hier die aanspreekvorm op die naam. Die reaksie van Jakob is dat hy daar 'n massebe oprig.

Gen. 46:2, 3.—Hier lees ons: En God het tot Israel gespreek in naggestigte (die LXX en Pesitto lees die singulêre vorm), (hier dus ook in die nag) en gesê: Jakob, Jakob, en hy het gesê: hier is ek. En hy sê: Ek is God (*hā'ēl*), die God van jou vader, moenie vrees om af te trek na Egipte nie, want tot 'n groot volk sal ek jou daar maak. Weer kry ons hier die verteenwoordigende elemente van die Godspraak, en wel in voller vorm as enige van die voorafgaandes nl.:

1. Die ontvanger word op sy naam genoem, hier selfs tweemaal.
2. Jahwe is die bekende, Hy is *Hā'ēl* en God van sy vader.
3. Die opwekking om nie te vrees nie, die '*al tīrā*'.
4. Die redegewende of begründende *ki*.
5. Die toesegging dat hy tot 'n groot volk sal uitgroei, sy loon.
6. Die versekering in vs. 4, dat Jahwe self meetrek, '*ānōki 'ērēd 'immēkā*'.

Gen. 21:17, 18.—Dit lui: . . . en die engel van God het van die hemel af tot Hagar geroep en gesê: Wat is dit met jou, Hagar? moenie vrees nie, want God het na die stem van die seun geluister, daar waar hy is, staan op, tel die seun op en hou hom vas met jou hand, want tot 'n groot volk sal ek hom maak. Nader beskou tref ons hier aan dat Hagar op die naam genoem word, al is dit dan in vragende vorm, *māh—lak hāgār*. Daarop volg die '*al tīrē'i*', die redegewende *ki* en die belofte dat God die seun tot 'n groot volk sal maak. Twee van die trekke uit die vorige orakel ontbreek hier, nl. die aandiening as die bekende, wellik omdat die *mal'ak 'elōhīm*, die woord voer, asook die toesegging dat hy self by haar is.

Na die analise van die perikope in Genesis waar die uitdrukking „moenie vrees nie” in voorkom, wil ons enige uitsprake in Deuterocesaja naderby besien.

Jes. 41:8—13:

Maar jy, Israel, my kneg, Jakob, wat ek verkies het,
nakroos van Abraham, my vriend.
wat ek gegryp het van die eindes van die aarde af
en van sy uithoeke af geroep het
en ek het gesê; aan jou: my kneg is jy,
ek het jou verkies en ek het jou nie verwerp nie.
Moenie vrees nie, want met jou is ek,
moenie angstig rondkyk nie, want ek is jou God.
ek het jou versterk, ook het ek jou gehelp,
ook het ek jou ondersteun met my heilryke regterhand.
. . . Want ek, Jahwe, jou God, gryp jou regterhand,
wat aan jou sê; Moenie vrees nie, ek het jou gehelp.

Eweas in die uit Genesis aangehaalde voorbeelde van die Godsorakel vind ons hier ook die verskillende konstituerende elemente van die orakel. Die perikoop vang aan met die uitdruklike noem van die naam. Daarop volg die bemoedigende '*al tīrā*', dan weer die begründende *kī*, vervolgens

die versekering van die aanwesigheid van Jahwe en dan die toesegging van verdere hulp in die toekoms, uitgedruk in die perfektum, om die gewisheid daarvan aan te dui.

Wat egter onmiddellik opval is dat die orakel veel uitgebreider as in die gevalle wat ons tot dusver aangetref het en dit is karakteristiek vir al die Godsprake in Deuterokesaja.⁴ By elkeen van die elemente vind daar 'n groter of geringer uitbreiding plaas in die styl van die himne. Reeds in die aanvangsvokatief, die aanspreekvorm van die ontvanger van die orakel blyk dit. Dit word by herhaling genoem, telkens onder 'n ander betiteling, Israel, met die apposisie, my kneg, Jakob, wat ek verkies het, nakroos van Abraham my vriend. Daarby kom nog weer 'n ekstensie in die vorm van 'n adjektiewe bysin nl. wat ek gegryp het van die eindes van die aarde af en van sy uithoeke af geroep het. Weer volg 'n herhaling van die kwalifikasie, my kneg is jy, versterk met „ek het jou verkies” met die antitetiese parallel „ek het jou nie verwerp nie”. Dan eers volg die *'al tīrā'*, opgevolg deur die redeaangewende *ki*, wat die versekering „Ek is met jou”, inlei. Ook die *'al tīrā'* het hier 'n parallel in die uitdrukking, Moenie angstig rondkyk nie, gemotiveer deur die parallel uitdrukking „want ek is jou God”. Opnuut volg dan weer wat God gedoen het in die verlede, Hy het versterk en gehelp, Hy het ondersteun met sy heilryke regterhand. Aan die einde van die perikoop dien Jahwe hom aan—Want Ek Jahwe jou God, gryp jou regterhand.

Jes. 43:1—7:

En nou, so sê Jahwe, jou Skepper, o Jakob,
jou Formeerder, o Israel.

Moenie vrees nie, want ek het jou gelos,
ek het jou op die naam geroep, myne is jy.

As jy deur die water gaan, by jou is ek,
en deur strome, hulle sal nie oor jou spoel nie
as jy deur die vuur gaan, sal jy nie skroei nie,
en die vlam sal jou nie brand nie,

Want ek Jahwe, jou God, die heilige van Israel, red jou

. . . . moenie vrees nie, want met jou is ek.

Ook hier is die verskillende samestellende dele van die godspraak duidelik op te spoor. Alhoewel die volk nie direk aangespreek word en op die naam genoem word nie, lê dit tog in die introduksieformule opgesluit, Jakob/Isr. Daarop volg die *'al tīrā'* gemotiveer deur die uitdrukking—Ek het jou gelos (*gā'al*), ek het geroep op jou naam (ook hier die inleidings *ki*). Dan volg op die uitspraak *'al tīrā'*, weer die kenmerkende *li 'attāh*, myne is jy. Weer volg die toesegging van hulp vir die toekoms, hier in imperfek vorme uitgedruk. In vs. 3 die goddelike aandiening—Ek Jahwe, jou God, die heilige van Israel is jou Redder. Nog eens word *'al tīrā'* in vs. 5 herhaal, opgevolg deur die versekering, want by jou is Ek. *'al tīrā'* *ki 'ittekā 'āni*.

Jes. 44:1—3.—Die karakteristieke konstitutiewe elemente van die orakel is ook hier maklik te herken. Net soos in die vorige geval kry ons die

vir Deuterokesaja so kenmerkende uitgebreide introduksieformule—So sê Jahwe, jou Maker, jou Formeerder van die moederskoot af. Die ontvanger van die orakel word aangedui as Jakob, my kneg, *Ješurun* wat ek verkies het. Dit word gevolg deur die toesegginge van Jahwe in die toekoms.

Jes. 44:6—8.—As laaste voorbeeld uit Jes. wil ons hierdie perikoop onder oë neem temeer om hierby, die soos dit ons voorkom die meer korrekte lesing van die DSIa -rol te betrek. Dit lui:

So sê Jahwe, die koning van Israel,
en sy Losser, Jahwe Seba'ot
Ek is die Eerste en Ek is die Laaste,
en buiten my is daar geen God nie
en wie is daar soos ek, laat hy dit uitroep
en dit verkondig en aan my voorlê
Moenie skrik nie en moenie ——— ?????

Die M.T. veronderstel hier 'n elders onbekende stam *rh* of *rh* met *mappiq* in die slotkonsonant. DSIa lees 'al *tīr'û*, wat 'n goeie oplossing bied en gesien die raamwerk waarin dit voorkom, hier in die orakel, is dit met groot waarskynlikheid die oorspronklike lesing. Ook die perikoop bevat kenmerkende dele van die orakel. Naas die apologetiese teosentriese wat veral uitkom in die benamings, *melekjisrā'el* en *Jahwe Sēbā'ôt*, vind ons hier die troostende uitgedruk in *Gō'el* en *Šūr*.

Nog 'n enkele voorbeeld ter illustrasie wil ons besien in Jeremia nl. Jer. 46:27,28. ('n Enigsins variante lesing ook in Jer. 30:10,11.)

Maar jy, moenie vrees nie, my kneg Jakob,
en moenie verskrik wees nie, Israel,
want kyk, hier is ek, wat jou verlos van ver af,
en jou nageslag uit die land van hulle gevangenskap,
en Jakob sal terugkeer en rus hê,
en gerus wees sonder dat daar 'n verskrikker is.
Jy, moenie vrees nie, my kneg Jakob, (spreek Jahwe)
want met jou is ek.

Want ek maak 'n end aan al die nasies,
waarheen ek jou verdryf het,
maar aan jou sal ek nie 'n end maak nie . . .

Jahwe word sprekende ingevoer, sy Ek tree na vore in die uitdrukking hinni. Al is die wêreld vreesbevange, Jakob het nie nodig om te vrees nie, want vir hom is daar heil, vryheid, terugkeer en vrede. Ook hier word Jakob *ēbed* genoem, hy geniet die beskerming van sy heer, en word vrygemaak van 'n ander, vreemde knegskap. Die hele godspraak herinner sterk aan die wat ons aantref in Jesaja 40—55. Die kenmerkende van die orakel is hier ook aanwesig. 1. Die ontvanger van die orakel word genoem, Jakob, my kneg, 'al *tīrā'*, het ook hier net soos in Deutjes. die parallel moenie verskrik wees nie. Die begründende *ki* is aanwesig en Jahwe dien hom aan met Ek, hinni. Dan word verlossing toegesê.

Aan die einde word Jakob nogeens toegesprek, weer volg 'al tīrā' en die kenmerkende want (ki) met jou is ek.

Nou is dit opmerklik dat ook in die literatuur buite die O.T. hierdie orakelstylvorm ook verteenwoordig is. Ons kan dink aan voorbeelde uit die N.T. Luk. 1:13,30, 2:10, 8:50, 12:4,7,32, Hand. 18:9, 27:24.

Luk. 1:13.—Moenie vrees nie, Sagarias, want jou gebed is verhoor, en jou vrou sal 'n seun baar.

Luk. 1:30.—Moenie vrees nie, Maria, want jy het genade gevind by God, en kyk jy sal swanger word en 'n seun baar.

In beide gevalle tref ons die kenmerkende elemente aan.

1. Die *mē phobou*, dan die naam van die ontvanger, die motivering waarom nie gevrees hoef te word nie, en die belofte vir die toekoms.

Ook in die buite-Bybelse literatuur vind ons hierdie stylsoort verteenwoordig. In die inskripsie van koning Zakir van Hamat,⁵ fragment A lees ons

rl. 11 en opgehef het ek my hande tot B^{clsmjn} en B^{clsmjn} het my geantwoord,

12 B^{clsmjn} tot my deur middel van sieners en deur middel van ^{ddn},⁶

13 B^{clsmjn} (het gesê): Moenie vrees nie ('al tzh^l?) want ek het jou koni(ing gemaak),

14 (sta)an by jou en ek red jou van almal,

15 wat skanse teen jou opgewerp het.

Tenminste vier van die elemente van die godsorakel vind ons hier. Alhoewel die godheid homself hier nie aandien nie is hier

1. die bekende 'al tzh^l, aramese parallel van 'al tīrā'.

2. die redegewende want, ki.

3. die versekering van bystand deur die godheid.

4. die redding uit die hand van die vyande word verseker.

In die Babiloniese-Assisriese literatuur is die voorbeelde nog menigvuldiger. Van takultu, hulp of Bystand tref ons aan die denominatief takiltu, wat ons sou kan weergee met bemoedigingsorakel. Sanherib gebruik die uitdrukking—Assur, my heer, verleen my tog bystand, of ons sou ook kon vertaal gee my tog 'n takiltu, 'n bemoedigingsorakel.⁸ By die latere Ass. konings kom die orakelaanvraag en die antwoord van die god nog duideliker na vore. Op 'n gebed van Assurbanipal tydens sy krygsonderneming teen die koning van Elam, kry hy as antwoord van Išrat—Moenie vrees nie, *lā tāppālah*,⁹ die opheffing van jou hande, wat jy opgehef het, en jou oë wat met trane gevul is, aanskou ek in genade.¹⁰ Ons kry verder 'n hele aantal Arbela-orakels afkomstig uit die tyd van Asarhaddon. Die eerste daarvan lui: Aan Asarhaddon, koning van die lande—Moenie vrees nie; daardie orakel wat jou toegesprek word hou ek nie terug nie, jou vyande sal voor jou wegvlug.¹¹ Die teks gaan verder voort: Die groot heerseres is ek, ek is Ištar van die stad Arbela, wat jou vyande voor jou vernietig het. Watter van my uitsprake wat ek jou verkondig het, het nie stand ge-

hou nie? . . . Ek is Ištar van die stad Arbela, voor jou en agter jou gaan ek—Moenie vrees nie, jy is veilig.¹² In die 5de orakel lui dit: Koning van Assur, moenie vrees nie, die vyand van die koning van Assur lewer ek om tereggestel te word. Die groot heerseres is ek, ek is Ištar van die stad Arbela.¹³ As bemoediging dien ook 'n volgende uitspraak waarin Bel, hier Marduk, Asarhaddon steun bied: Moenie vrees nie, Asarhaddon, ek Bel spreek met jou.¹⁴ Nog 'n spreuk lui: Vertrou nie op mense nie, rig jou oë op my, kyk na my, Ek is Ištar van Arbela. Dan tree Assur op en gee die koning die versekering van sy bystand —Assur is jou goedgesind, toe jy nog klein was het ek jou bygestaan —moenie vrees nie, verheerlik my.¹⁵ Nog 'n orakel van Ištar het die volgende inhoud: Ek is Ištar van Arbela, o Asarhaddon, koning van Assur, moenie vrees nie, ek spreek met jou, ek sal jou nie verstoot nie.¹⁶ 'n Ander lui as volg: Daarom o koning! moenie vrees nie, die heerskappy staan vas, bestendig is die mag.¹⁷

Behalwe die orakels aan Asarhaddon kry ons ander wat bestem is vir Assurbanipal: Voorwaar dit is 'n koningswoord van Belit. Voorwaar, moenie vrees nie, Assurbanipal, want soos wat ek gesê het, sal ek dit uitvoer, aan jou gee. Verseker sal jy oor die nasies van alle tale, oor die vorste heers, durende heerskappy sal jy uitoefen, heerskappy gee ek jou oor die harempaleis.¹⁸ Uit die tweede veldtog van Assurbanipal teen Egipte 667, is die volgende orakel: Voorwaar, Belit is sy moeder, moenie vrees nie, die heerseres van Arbela het hom gebaar, moenie vrees nie. Voorwaar, soos een wat baar, besorg is oor die vrug van haar liggaam, so is ek besorg oor jou—voorwaar moenie vrees nie, my seuntjie, mu-u-ri, wat ek grootgemaak het (u-rab-bu-u-ni.)¹⁹ (lg. uitspraak laat mens vanself dink aan die verkleinwoorde gebesig in Jes. 41:14, wurmpie Jakob en volkie Israel.)

Hier is treffende ooreenkomste met die O.T. Godsorakels in soverre dit die vorm betref. Die verskillende elemente soos ons dit uit die outestamentiese godsprake gesien het is ook hier aanwesig. So die aandiening van die godheid, bv. Ek is Ištar van die stad, of heerseres van Arbela, die *lā tāppālah*, die toesegging van hulp en bystand, en die versekering van oorwinning oor die vyand of die redding uit die nood en in sommige gevalle dat die orakel-aanvraer ook op sy naam deur die godheid genoem word.

Een verskil wil ons egter op wys. Die babiloniese religie het nie soos die Israelitiese die werkinge van God aan die volk in die verlede benut om die geloof daardeur te versterk nie. Hier is slegs die herinnering aan wat God gedoen het in die eie persoonlike lewe.

Die formele ooreenkomste is nie te ontken nie tussen die Israelitiese godsprake aan die een kant, en die buite die Ou Testament nie. Eerstens noem die godheid sy naam met die formule —Ek is . . . hy staan met sy persoon agter wat hy sê, mens kan hom glo. Daarna volg die verwysing na die verlede om die vertroue te verlewendig, by Israel na die persoonlike (ons dink hier aan die voorbeelde uit Genesis) en na die in die verlede

van die volk (hier veral Deutjes. en Jer.) en tenslotte die belofte vir die toekoms. Hierdie ooreenstemming kan kwalik toevallig wees, die vorm van die babiloniese en assiriese orakeluitsprake moes in Palestina bekend gewees het en die Bybelse skrywers laat Jahwe spreek in die bekende styl-vorme. Dat dit juis soveel voorkom in Deuterojesaja kan wellig daaruit verklaar word, dat hy elke dag van sy lewe eerstehandse kennis kon opdoen en seker opgedoen het van die orakelpraktyke in Babel. Of die ooreenstemming in die styl van die orakel die gevolgtrekking regverdig dat ook die ou Israelitiese Jahwe-orakels op dieselfde wyse gegee is as die in Assur en Babel, moet nog besien word.

E. S. MULDER.

Universiteit van Pretoria.